

Możliwości pozyskiwania studentów spoza Unii Europejskiej w kontekście przemian następujących w szkolnictwie wyższym województwa opolskiego — wyniki badań

Sabina Kubiciel-Lodzińska

Politechnika Opolska

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wybrane wyniki badań przeprowadzonych na uczelniach w województwie opolskim wśród zagranicznych studentów. Objęły cudzoziemców podejmujących naukę w pełnym cyklu na studiach licencjackich lub magisterskich. Temat ten uznano za istotny ze względu na niż demograficzny i rosnące zainteresowanie opolskich szkół wyższych rekrutacją zagranicznych studentów, głównie spoza Unii Europejskiej. Ich celem było ustalenie czynników przyciągających obcokrajowców na studia do Polski oraz do województwa opolskiego, określenie barier związanych z podejmowaniem przez nich nauki i pobytem oraz wskazanie, czy byłiby oni zainteresowani pozostaniem na Opolszczyźnie lub w Polsce. Ustalono m.in., że głównym powodem podejmowania przez studentów spoza UE nauki w Polsce jest chęć uzyskania dyplomu, który jest uznawany w Unii Europejskiej, co przekłada się na lepszy start zawodowy. Największą barierą w podejmowaniu nauki jest konieczność spełnienia wielu wymogów formalnych (m.in. tłumaczenie dokumentów). Ponad 1/3 badanych zamierza po zakończeniu nauki pozostać w województwie opolskim, ale jednocześnie taka sama grupa nie ma jeszcze sprecyzowanych planów na przyszłość po studiach.

Wstęp

Polskie uczelnie zaczynają odczuwać zmniejszającą się liczbę studentów, co jest spowodowane niżej demograficznym. W związku z tym coraz więcej szkół wyższych podejmuje starania o pozyskanie studentów z zagranicy. Na razie imigracja edukacyjna jest wprawdzie zjawiskiem marginalnym, a Polska w międzynarodowych przepływach studentów postrzegana jest głównie jako kraj wysyłający (Żołądowski 2010, s. 10), jednak jest to zagadnienie, które w najbliższych latach może stać się coraz bardziej istotne dla systemu szkolnictwa wyższego właśnie ze względu na spadek liczebności polskich kandydatów na studia.

W województwie opolskim zauważyć można zwiększającą się liczbę studentów z zagranicy podejmujących naukę na uczelniach znajdujących się w regionie. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku akademickim 2004/2005 na Uniwersytecie Opolskim studiowało 20 obcokrajowców, natomiast w roku 2010/2011 było to już 87 osób.¹ W przypadku Politechniki Opolskiej liczby te wyniosły odpowiednio 2 i 54 osoby (*Szkoły...* 2005, s. 59; *Szkoły...* 2011, s. 242–243). Opolskie uczelnie coraz chętniej przyjmują studentów zagranicznych, nie tylko w ramach programu Erasmus², ale przede wszystkim tych, którzy zainteresowani są podejmowaniem „regularnych” studiów — licencjackich lub magisterskich. Najbardziej liczną grupę wśród obcokrajowców stu-

1. W statystykach uwzględniani są obcokrajowcy, którzy podejmują studia w Polsce trwające co najmniej 1 rok akademicki.

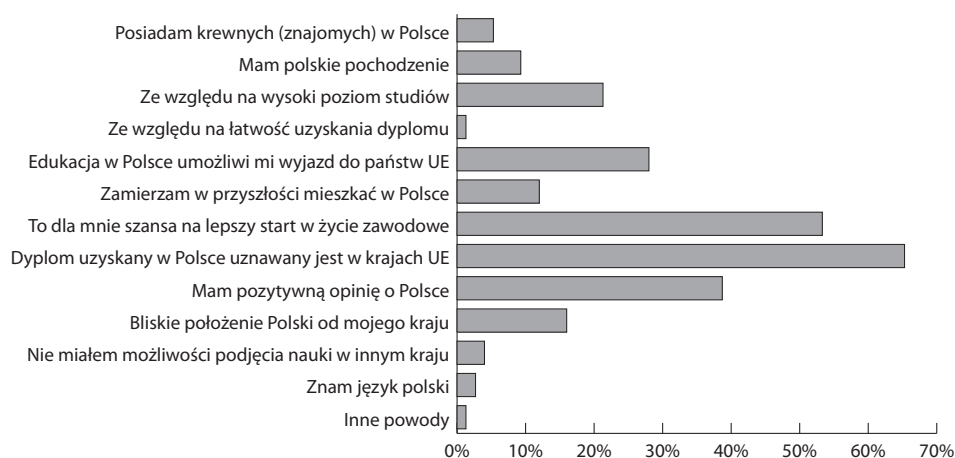
2. Jest to program wymiany studentów i pracowników uczelni rozwijający międzynarodową współpracę pomiędzy szkołami wyższymi. Umożliwia studentom wyjazdy zagraniczne na część studiów.

diujących na Opolszczyźnie, według danych uzyskanych z uczelni stanowią osoby pochodzące z Ukrainy.

Celem artykułu jest prezentacja wybranych wyników badań przeprowadzonych w województwie opolskim wśród 75 studentów pochodzących z krajów spoza Unii Europejskiej podejmujących studia licencjackie lub magisterskie na opolskich uczelniach.³ W badanej grupie 72 osoby pochodziły z Ukrainy, dwie z Gruzji i jedna z Serbii. Badania kwestionariuszowe realizowane były w roku akademickim 2011/2012 i przeprowadzone zostały na Opolszczyźnie po raz pierwszy, dlatego mają one charakter pilotażowy.

1. Czynniki przesądające o wyborze studiów w Polsce

Zasadniczym celem przeprowadzonego badania było określenie powodów decydujących o podjęciu przez zagranicznych studentów decyzji o studiowaniu w Polsce (szczegóły rys. 1).⁴



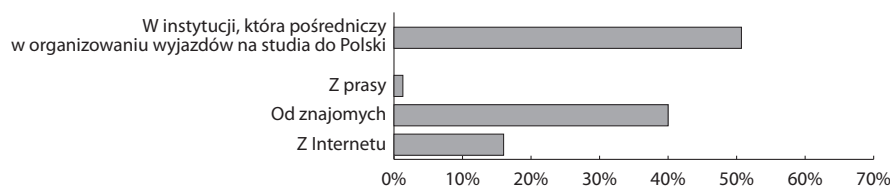
Rys. 1. Powody podejmowania przez studentów spoza UE studiów w Polsce

Ustalono, że w przypadku badanej grupy główną przyczyną podjęcia studiów w Polsce, wskazywaną przez ponad 63% respondentów (49 wskazań) była możliwość uzyskania dyplomu, który jest uznawany w Unii Europejskiej. Ponadto wymieniano (53% — 40 wskazań), że studia w Polsce umożliwiają lepszy start w życie zawodowe. Na decyzji o wyborze naszego kraju, jako miejsca podjęcia nauki zaważyło także posiadanie pozytywnej opinii o Polsce (38,7% — 29 wskazań) oraz uzyskanie możliwości wjazdu do państw UE (28% — 21 wskazań). Respondenci twierdzili, że wybierali Polskę także ze względu na wysoki poziom studiów (21,3% — 16 wskazań) oraz stosunkowo bliskie położenie od ich państwa pochodzenia (16% — 12 wskazań). Stosunkowo niewiele osób twierdziło, że decyzja o wyborze studiów na polskiej uczelni wynikała z tego, że chcieliby w przyszłości zamieszkać w naszym kraju (12% — 9 wskazań). Nieco ponad 9% badanych deklaroowało (7 wskazań), że podjęcie nauki w Polsce wiązało się z tym, że mają polskie pochodzenie, a ponad 5% twierdziło (4 wskazania), że o wyborze Polski zadecydowała obecność krewnych i znajomych. Tylko 4% respondentów odpowiedziało (3 wskazania), że zdecydowali się na naukę na polskiej uczelni, ponieważ nie mieli możliwości podjęcia studiów w innym kraju. Dla blisko 3% ankietowanych decydująca była znajomość języka polskiego (2 wskazania), a 1,3% twierdziło (1 wskazanie), że w Polsce stosunkowo łatwo uzyskać dyplom. Z badań wynika więc dość jednoznacznie, że głównym powodem wyboru studiów w Polsce jest uzyskanie dyplomu, który poprzez uznawalność w Unii Europejskiej ułatwi poruszanie się po europejskim rynku pracy.

3. Na podstawie informacji uzyskanych z uczelni ustalono, że w roku akademickim 2011/2012 w województwie opolskim studiowało w trybie „regularnym” ok. 220 cudzoziemców z krajów UE oraz spoza UE.

4. W przypadku większości pytań zawartych w kwestionariuszu ankiety respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź, dlatego zestawienia uzyskanych odpowiedzi nie sumują się do 100%. Na wykresach, aby zachować przejrzystość prezentacji udzielone odpowiedzi podano w procentach, jednak ze względu na stosunkowo nieliczną grupę objętą badaniem w tekście podano także liczbę wskazań.

Badanie miało także na celu ustalenie głównych źródeł pozyskiwania przez studentów spoza Unii Europejskiej informacji o możliwościach studiowania na opolskiej uczelni, na której podjęli naukę (rys. 2).

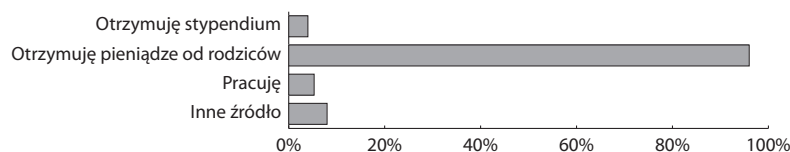


Rys. 2. Źródła pozyskiwania informacji o możliwościach studiowania na opolskich uczelniach wskazywane przez studentów spoza UE

Zdecydowana większość badanych (ponad 50% — 38 wskazań) twierdziła, że informacje o możliwości studiowania na Opolszczyźnie pozyskała z instytucji zajmującej się pośrednictwem w przygotowywaniu wyjazdów edukacyjnych do Polski. Dość dużo, bo 40% respondentów (30 wskazań) o warunkach podjęcia nauki w Polsce dowiedziało się od znajomych, tylko 16% z internetu (12 wskazań), a zaledwie 1,3% z prasy (1 wskazanie).

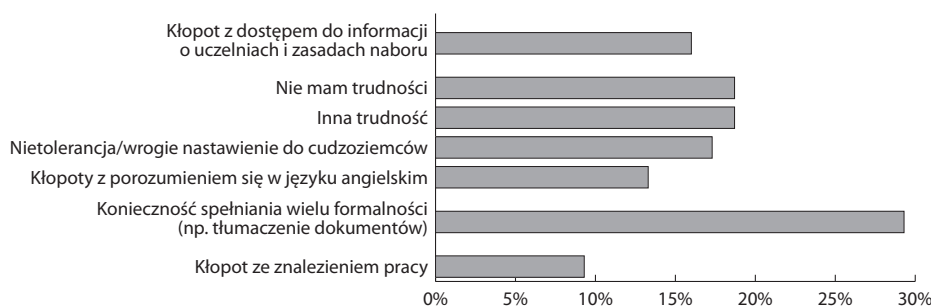
2. Finansowanie nauki oraz trudności związane ze studiowaniem w Polsce

Zdecydowana większość studentów (96% — 72 wskazania) biorących udział w badaniu zadeklarowała, że pieniądze niezbędne na naukę i utrzymanie w Polsce otrzymuje od rodziców. Tylko 4% badanych (3 wskazania) uzyskuje stypendium, dzięki któremu mogą utrzymać się w Polsce. Respondenci wskazywali także inne źródła finansowania (8% — 6 wskazań), wśród których wymieniali najczęściej pracę w czasie wakacji, z której dochód wykorzystywali na sfinansowanie studiów poza granicami kraju. Nieco ponad 5% badanej (4 wskazania) grupy podejmuje pracę w czasie studiów w Polsce.



Rys. 3. Źródła finansowania nauki w Polsce wskazywane przez studentów spoza UE

Studenci biorący udział w badaniu zostali zapytani także o trudności związane z podejmowaniem studiów i pobytem w Polsce (rys. 4). Najwięcej osób (blisko 30% — 22 wskazania) uznało, że najbardziej dotkliwa jest konieczność spełnienia wielu formalności związanych z przyjęciem na polską uczelnię i legalizacją pobytu w Polsce. Można więc sądzić, że utworzenie specjalnej ścieżki odnoszącej się do uznawania dyplomów oraz legalizacji pobytu studentów cudzoziemskich w Polsce mogłoby uatrakcyjnić podejmowanie nauki w naszym kraju.

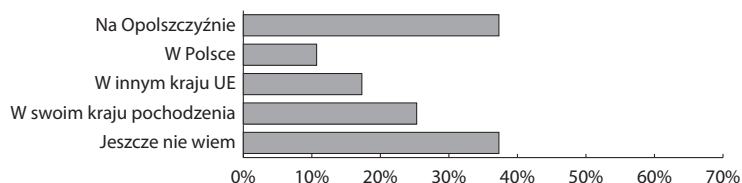


Rys. 4. Trudności związane z podejmowaniem studiów i pobytem w Polsce wskazywane przez studentów spoza UE

Ponad 17% respondentów (13 wskazań), jako czynnik utrudniający im przebywanie w Polsce wymieniali nietolerancję i wrogie nastawienie do cudzoziemców. W dość dużej liczbie wskazań (16% — 12 wskazań) zwracano także uwagę na niewystarczający dostęp do informacji o polskich uczelniach i zasadach naboru oraz na kłopot z porozumieniem się w języku angielskim (13,3% — 10 wskazań). Wśród barier studiowania w Polsce respondenci wymieniali także trudności związane ze znalezieniem pracy (9,3% — 7 wskazań). Ponad 18% badanych (14 wskazań) twierdziło, że z podejmowaniem studiów i pobytem w Polsce nie wiążą się dla nich żadne utrudnienia. Wśród „innych trudności” (18,7% — 14 odpowiedzi) wskazywanych przez badanych wymieniano najczęściej niewystarczającą znajomość języka polskiego, która uniemożliwiała pełne zrozumienie treści przekazywanych na wykładach lub ćwiczeniach.

3. Perspektywy dotyczące pobytu w województwie opolskim i Polsce po ukończeniu studiów

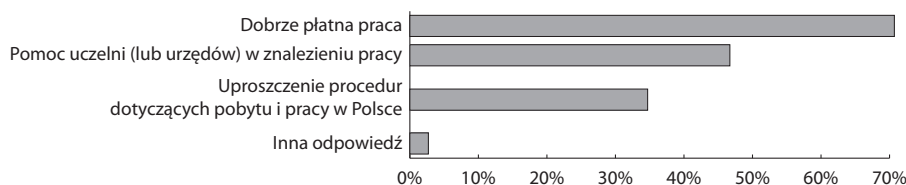
Za istotny problem badawczy uznano także uzyskanie informacji dotyczących planów studentów spoza Unii Europejskiej co do ich miejsca zamieszkania po zakończeniu nauki. W celu ustalenia, czy zagraniczni studenci skłonni byłiby pozostać w województwie opolskim po zakończeniu nauki, zostali zapytani o planowane miejsce zamieszkania (szczegóły rys. 5).



Rys. 5. Plany studentów spoza UE dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów

Według przeprowadzonego badania ponad 37% respondentów (28 wskazań) deklaruje pozostanie na Opolszczyźnie i jednocześnie taka sama grupa (37,3% — 28 wskazań) nie wie, gdzie zamierza zamieszkać po ukończeniu nauki. Ponad 1/4 badanych zamierza wrócić do swojego kraju pochodzenia (19 wskazań), a w nieco ponad 17% badanych (13 wskazań) zadeklarowano gotowość wyjazdu do innego kraju Unii Europejskiej (najczęściej wymieniano Niemcy i Wielką Brytanię). Najmniej liczna grupa zadeklarowała chęć pozostania w Polsce, ale nie w województwie opolskim (10,7% — 8 wskazań). Wśród polskich miast, w których w przyszłości chcieliby zamieszkać badani wymieniali Kraków, Warszawę i Wrocław.

Podjęto także próbę odpowiedzi na pytanie, co przyczyniłoby się do podjęcia przez studentów spoza UE decyzji o pozostaniu w Polsce i w województwie opolskim. Rozkład udzielonych odpowiedzi zaprezentowano na rysunku 6.



Rys. 6. Powody, które przyczyniłyby się do podjęcia przez studentów spoza UE decyzji o pozostaniu w Polsce i w województwie opolskim

Zdecydowana większość badanych, bo ponad 70% (53 wskazania) pozostałaby w Polsce i w województwie opolskim, gdyby znaleźli dobrze płatną pracę.⁵ W opinii ponad 46% studentów (35 wskazań) do osiedlenia się w naszym kraju i na Opolszczyźnie skłoniłaby ich pomoc uczelni lub urzędów w znalezieniu pracy. Dla blisko 35% respondentów (26 wskazań) decydujące byłoby uproszczenie procedur dotyczących pobytu i pracy w Polsce. Tylko 2,7% badanych (2 wskazania)

5. Większość respondentów przez dobrze płatną pracę rozumiała taką, która gwarantuje zarobek w wysokości około 1000 dolarów brutto miesięcznie.

podawało inną odpowiedź (najczęściej takim powodem wskazywanym przez studentów było poznanie polskiego partnera).

Zakończenie

Można sądzić, że Polska będzie przez pewien czas atrakcyjnym miejscem podejmowania studiów przez studentów spoza Unii Europejskiej — głównie z Ukrainy. Wynika to przede wszystkim z możliwości uzyskania polskiego dyplomu ukończenia studiów, który jest uznawany w Unii. Zdaniem badanych zagranicznych studentów jest „przepustką” do lepszych ofert pracy m.in. w krajach „starej” UE. Wydaje się więc, że warto byłoby, aby polskie uczelnie borykające się z niżem demograficznym wykorzystwały możliwość poszerzenia grona swoich studentów o osoby pochodzące spoza Unii Europejskiej, głównie z krajów graniczących z Polską ze Wschodu. Jest to tym bardziej istotne, że osoby te nie mają większych trudności językowych oraz adaptacyjnych. Aby zwiększyć liczbę studentów spoza UE chętnych podjąć naukę w Polsce niezbędne jest prowadzenie kampanii informacyjno-rekrutacyjnych za granicą, które umożliwią kandydatom na studia zapoznanie się z ofertą edukacyjną polskich (i opolskich) uczelni.⁶ Wydaje się to tym bardziej istotne, że według przeprowadzonego badania zagraniczni studenci podejmujący studia na Opolszczyźnie wybierając uczelnie korzystali z pomocy biur pośredniczących w organizowaniu wyjazdów edukacyjnych oraz niezbędną wiedzę czerpali od znajomych, co oznacza, że szkoły wyższe w zbyt małym zakresie docierają do potencjalnych studentów. Wśród trudności związanych z podejmowaniem studiów w Polsce wymieniano najczęściej konieczność spełnienia wielu formalności związanych z legalizacją pobytu oraz podjęciem nauki. Sądzić można, że cudzoziemcom łatwiej byłoby zdecydować się na studia w Polsce, gdyby na uczelniach wyznaczono osoby, które pomagałyby im np. w kontaktach z urzędami. Powołanie takiego „opiekuna” i informowanie w materiałach dla kandydatów na studia o zakresie świadczonej przez niego pomocy mogłoby też być dodatkowym atutem przesądzającym o wyborze danej uczelni.

Warto także zauważyć, że ponad 1/3 respondentów zamierza zostać w województwie opolskim po zakończeniu nauki i taka sama grupa na razie nie wie, gdzie osiedli się po studiach. Wobec niekorzystnych zmian demograficznych następujących na Opolszczyźnie niewykluczone jest, że władze regionu staną przed koniecznością podjęcia decyzji, czy należy prowadzić działania, aby osoby te zatrzymać w regionie. Według ich deklaracji, najistotniejszym warunkiem mogącym ich skłonić do pozostania na Opolszczyźnie jest znalezienie dobrze płatnej pracy.

Literatura

- Szkoły wyższe i ich finanse w 2004 r.* (2005), Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa, Główny Urząd Statystyczny.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2010 r.* (2011), Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa, Główny Urząd Statystyczny.
- ŻOŁĘDOWSKI C. (2010): *Studenci zagraniczni w Polsce. Motywy przyjazdu, ocena pobytu, plany na przyszłość*. Studia Migracyjne, Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

6. Niektóre polskie uczelnie już systematycznie prowadzą rekrutację studentów na Wschodzie m.in. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Programy promocyjne prowadzi też miasto np. Wrocław.